

Վրթանես Փափազյան

Երկու թռչուն

Պատշգամբի վրա էր կախված նրանց վանդակը: Երկու հատ էին. արու և էգ:
Երկուսին էլ բնից հանել, վանդակի մեջ էին մեծացրել:

Խնամում էին, շատ լավ կերակրում, ամեն օր տեղը մաքրում: Իսկ վանդակը
գարդարում էին կանաչ ծղոտներով, հացաբույսի փնջերով:

Երբ մեծացան, սկսեցին երգել: Իհարկե՝ ո՛չ լավ, ո՛չ գվարթ, բայց երգում էին: Եվ
գիտակից չէին, որ իրենց երգը վշտալից շեշտերի մի մեղեդի էր, ստրկական
կրծքերից բխող ողբի համերգ:

Եվ նրանց լսողները հուզվում էին, տխրությամբ համակվում ու ասում.

Օ՛, խեղճ թռչուններ, սիրո՛ւն դեղձանիկներ...

Այդ կերպով էին գգվում նրանց, գովասանում համերգը:

Եվ եղավ, որ մի օր վանդակի դուռը բաց մնաց մի ամբողջ օր բաց:

Չարմացան թռչունները, երբ տեսան այդ զարմացան և իրար նայեցին: Երկուսի
մտքի մեջ էլ ծնել էր, որ այդ լայն բացվածքից կարող էին դուրս գնալ և այլևս
գերի չմնալ:

Դո՛ւրս գնալ: Բայց ո՞ր. ի՞նչ կար արդյոք այդ անհուն տարածության մեջ, այդ
պսպղուն, շողշողուն աստղերի կողմը, այդ արծաթագոծ լույսի տակ:

Շարժվեցին, թառից ցած իջան միմյանց ետևից և մոտ գնացին դռնակին: Բայց չհամարձակվեցին դուրս ելնել, գլուխնին միայն քիչ դուրս հանեցին և վեր նայեցին:

Որքա՛ն աստղեր... Իսկ լուսի՛նը, նրա սփռած լույսի մեջ երևցող տների ցից-ցից տանիքնե՛րը, քամուց շարժվող ծառերի կատարնե՛րը...

Դուրս չելնե՞լ արդյոք:

Գնա՛նք, շնչաց Էգր:

Բայց չշարժվեցին տեղից. վախենում էին: Երկուսն էլ հիշեցին վանդակի կողքից սուրալով անցնող մեծ հրեշ թռչուններին ու նրանց անհագ, վայրենի հայացքները: Չիշեցին մանավանդ խորամանկ կատվին:

Եվ սակայն բաց դուռը գրավում էր, ազատ օդը, շողշողուն երկինքը փորձում էր նրանց...

* * *

Պիո՛ւ, պիո՛ւ, կի՛վի, կի՛վի...

Ճնճղուկ էր. երբե՛ք վանդակ չտեսած, պապերով ու նախնիքներով գերության չենթարկված ճնճղուկ:

Կանգնել էր պատշգամբի ձողին և վանդակի ներսն էր նայում:

Այդ ի՞նչ էր երկու թռչուններ էին այնտեղ, և այն էլ ազնվականներ, դեղին մեծություններ:

Եվ տես մեկ ինչպե՛ս կծկվել–կպել էին իրար՝ երկաթե վանդակի մեջ պարփակված: Կերակուր էլ ունեին: Ապա մեկ տեսնենք ի՞նչ են ուտում այդ գերի մեծությունները:

Կի՛վի, կի՛վի...

Եվ նա թռավ վանդակի գլխին ու նստեց երկաթե ցանցավոր տանիքի վրա:

Բարև, ձե՛րդ ազնվություններ. ինչո՞ւ եք կծկվել այդ շրջանակի մեջ:

Դեղձանիկները վեր նայեցին: Ոչինչ. ճնճղուկ էր միայն, ստոր տեսակի լեռնական մի թռչուն:

Ա՛հ, ա՛հ, շարունակեց ճնճղուկը, այդ ի՛նչ ազնիվ կերակուրներ էլ ունիք. վանդակի մե՛ջ այդպիսի կերակուրներ...

Այն ժամանակ դեղձանիկ-արուն վեր նայեց և ասաց.

Մենք կուշտ ենք. այս կերակուրը զգվեցրել է մեզ. կուզե՞ս, եկ կեր:

Շնորհակալ եմ, ծիծաղեց ճնճղուկը, երբեք չէի ցանկանա վանդակ մտնել, նույնիսկ եթե ինձ թագավորություն տային այնտեղ... Մի՞թե դուք հանգիստ եք դրա մեջ... Ես իմ ազատ օդն ու լեռները չեմ փոխի ձեր ամբողջ հանգստության հետ:

Մի՞թե այդքան լավ է լեռներում և դրսում, ճնճղո՛ւկ, հարցրեց Էգը ներսից:

Լա՛վ... ծիծաղեց զվարթությամբ ճնճղուկը, ո՛չ միայն լավ է, այլ հրաշալի, տիկին: Մեկ նայեցեք է՛է՛... Բարձրում, երկնքի կապտության մեջ այդ սևին տվող արտույտները տեսեք ինչպե՛ս են ճախրում, ինչպե՞ս ճլվլում, պարում: Չե՞ք զգում ծաղիկներից՝ զեփյուռի ժողոված ու բերած բուրմունքը: Իսկ արև՞ը, տեսեք ինչպե՛ս պայծառ ու տարք՝ լուսավորում է, ամեն բանի կյանք ներշնչում:

Իսկ եթե հանկարծ զեփյուռը փոթորկի փոխվի՞, արևը ծածկվի և անձրև տեղա՞...

Բա՞հ... երևի ձեր փայլուն հագուստների մասին եք հոգում: Մի՞թե ծառի խոռոչ, ժայռի ստորոտ և կամ այլ թաքստոց քիչ կա: Ապա ծխնելույզների գազաթնե՞րը, ապա բույնե՞րը այնքան տարբուկ, այնքան փափուկ ու ապահով...

Էգը թոթվեց իրեն և մոտեցավ դռնակին:

Այն ժամանակ ճնճողուկը նկատեց, որ վանդակը բաց էր:

Տե՛ր աստված, աղաղակեց նա, հիմա՞ր եք դուք, ահա դուռն էլ բաց է, ինչո՞ւ եք ուրեմն կծկված մնացել, դո՛ւրս եկեք, գնանք ինձ հետ ընկերներիս մոտ, այնտեղի ձորում, սիրուն առվակների եզերքին, թփիկների տակ լողացեք, գովացեք, ազատ օ՛ղ շնչեք...

Ուրեմն այդքան լավ է, հա՞, այնտեղ՝ ձորում, հարցրեց նորից էգը:

Բայց այո՛, տիկին: Մի՞թե չէիք կամենա, օրինակ, մեկ բարձրանալ մի ծառի վրա, նստել տերևների շուքի տակ, ապա թափահարել թևերը, սլանալ վեր, օդը ճղել, օրորվել-ճախրել, իջնել արտը, մտնել հացահատիկների մեջ, կտցահարել-կշտանալ և երբ հոգնած ես, գնալ լվացվել ցատկոտող ջրվեժի փրփուրներով և հետո անցնել-մտնել ծաղիկների տակ ու ննջել ստվերներում...

Արու դեղձանիկը, որ կծկված իր տեղում, լսում էր լեռնական ճնճողուկի բանաստեղծական ոգևորությունը, ասաց հեզնորեն.

Իսկ եթե հանկարծ ուրուրը պնդե ետևիցդ, և դու սոսկումը կրծքումդ, խելքդ կորցրած, ընկնես ամեն կողմ և պահվելու տեղ չգտնե՛ս...

Երևի վանդակի մեջ շատ մնալով՝ կորցրել եք տեսողությունը, գոչեց ճնճողուկը, մի՞թե աչք չունեք տեսնելու, որ թշնամին հեռվից գալիս է. մժղուկ խո չէ՞, որ չնկատվի, հրեշային մեծությամբ մի բան է... Տեսար թե չէ, կծիկդ ծալիր և լեռներդ քաշվիր. քի՞չ թաքստոցի տեղ կա ամեն կողմ, ամեն ծառի խոռոչի մեջ, ամեն ժայռի խորքում: Մի բույս– և վտանգն անցել է. այնուհետև դուրս կգաս, մի լավ կծիծաղես և կսկսես ուտել, պարել, ազատ օղ ծծել ու ճախրել...

Այո, այդ բոլորը լավ, խոսեց նորից հոռետես արուն, միայն մոռանում ես, ոամի՛կ կարճամիտ, որ կարող եմ արտերը քաղված լինել և դու օրերով տաք արևի տակ կթափառես՝ առանց ոչինչ գտնելու, ծարավից կպապակվես՝ առանց ջուր տեսնելու...

Օ՛հ, ձերդ ազնվություն, ծաղրեց ոամիկ ճնճողուկը, չէի՞ք կամենա, որ այդպես ժամանակ ոամիկներս գնայինք և մարդկանց դիզած կալերից ձեզ համար

հացահատիկներ բերեինք և հազարավոր աղբյուրներից էլ ջուր...

* * *

... Եվ էգ դեղձանիկը, որ մինչև այդ ժամանակ անհոգությամբ լսում էր, հանկարծ մի ուստյունով դուրս թռավ վանդակից ու նստեց ճնճղուկի կողքին:

Ինչպե՛ս բաբախում էր սիրտը, ինչպե՛ս դողում էր նա:

Օ՛, օ՛... գոչեց ներսից սարսափած արուն: Ճնճղուկն էլ մի վայրկյան խոսել չկարողացավ:

Թշվա՛ռ, աղաղակեց արուն իր ընկերոջը, այդ ի՞նչ արիր, շո՛ւտ, նե՛րս եկ, քանի կատուն չի հասել:

Էգը բնագդմամբ կծկվեց, շուրջը նայեց և կպավ ճնճղուկին:

Մի՛ վախենա, տիկին, ծիծաղեց ճնճղուկը, կատուն այստեղ չի հասնի, և հասնի էլ, ի՞նչ կարող է անել:

Ինչպե՛ս թե ինչ...

Այո՛, բավական է քիչ զգույշ լինել և շրջահայաց. տեսար կատվին, թո՛իր դեպի վեր, և ամեն ինչ վերջացել է: Գազանները դեպի վեր թռնել չգիտեն. նրանք միշտ գետնի վրա են սողում... մենք ի՞նչ գործ ունենք գետնի երեսին:

Իրավ է, ասաց տիկինը, և ի՛նչ լավ էլ է այստեղ. ազա՛տ... որ կողմ ուզենաս կթոչես... Ե՛կ այստեղ, ընկեր, դո՛ւրս եկ մեզ մոտ:

Աստված ո՛չ անի, գոչեց արուն ներսից, ասել են, որ կնոջ խելքն էլ ռամիկի խելքի պե՛ս կարճ կլինի այժմ ճիշտ դուրս եկավ: Պիտի տուժես հիմարությունդ, կի՛ն դու, բայց ուշ կլինի:

Օ՛, ձերդ վախկոտություն, քրքջաց ճնճղուկը, մնացեք ուրեմն ձեր երկար խելքով՝ վանդակի մեջ, իսկ մենք մեր կարճ խելքով՝ կերթանք ազատ ապրելու... Այնպես չէ՞, տիկի՛ն, կգա՞ս:

Գնա՛նք:

Ու թռան:

Պիտ՛ւ... պիտ՛ւ, կանչեց բարձրից ճնճողուկը, ե՛կ, ե՛կ մեզ հետ...

Բայց արու դեղձանիկը վանդակի մեջ կծկված նայում էր դեպի վեր սլացողներին
և սարսափից դողում:

Քիչ հետո մի վերջին «կի՛վի, կի՛վի» ևս լսվեց, և ապա երկու թռչուններն
անհետացան երկնային կապտության խորքում:

Եվ մնաց արուն վանդակի անկյունում կծկված, աչքերն ազատ անհունության
դարձրած, դեպի անծանոթ, աներկաթ և անվանդակ հայրենիքը: Եվ այդպես
անշարժ, կերակրի ու ջրի մոտ կուչ եկած՝ երագում էր, տրամաբանում...
միմիայն երագում, տրամաբանում...

Երեկոյան դեմ տանտիկինը տեսավ բաց դռնակը, տեսավ, որ էզը խուսափել էր,
ազատություն ստացել:

Չար, գոչեց նրա հասցեին:

Շտո գննեց փիլիսոփայաբանող, տրամաբանող ու հանգստություն սիրող
արուին՝ կծկված վանդակի անկյունում:

Տխմա՛ր... ասաց արհամարհանքով և վանդակի դուռը փակեց:

* * *

Այս գրույցը մի տիկին պատմեց ինձ:

1896